

Temat: Jak myślisz, kim jesteś? – Tożsamość

Część 3: My i inni: jak tożsamość integruje i wyklucza

Co jest częścią mnie, a co nie jest, kto jest częścią grupy, a kto nie jest? Ta część sprowokuje uczniów do zastanowienia się nad drażliwością takich stwierdzeń i do zbadania, w jaki sposób w budowaniu swojej tożsamości sami przeprowadzają rozróżnienia – decydują się przyjąć pewne elementy, a wykluczyć inne. Chociaż procesy identyfikacji i odróżniania się są ważne i pomagają stać się tym, kim jesteśmy, stale musimy uważać, żeby odróżnianie się nie było w rzeczywistości aktem wykluczania i poniżania innych.

Uwaga! W tym rozdziale znajdują się linki do stron internetowych, takich jak YouTube. Treści na stronach zewnętrznych mogą ulegać zmianie i należy sprawdzić, czy są one odpowiednie dla uczniów.

Efekty nauczania w tej części

Uczniowie będą w stanie:

- ocenić różnicę między odróżnianiem się a wykluczaniem w procesie kształtowania tożsamości
- zdać sobie sprawę, jak drażliwa może być kwestia tożsamości, kiedy jest narzucona jako sztywna wizja, i jak łatwo mogą ją instrumentalizować politycy
- zrozumieć, że obywatelstwo może obejmować różne tożsamości oraz płynne poczucie przynależności narodowej

Dostępne materiały

- Materiał 10 Artykuł (z nagraniami audio) o rosyjskiej mniejszości etnicznej mieszkającej na Łotwie
- Materiał 11 Fragment listu J. Destrée do króla; frankistowski slogan dotyczący języka hiszpańskiego; artykuł o języku francuskim
- Materiał 12 Kartka pocztowa i plan Mostaru; kartka pocztowa z czasów pierwszej wojny światowej; radziecki plakat propagandowy; nagranie wideo o tożsamości alzackiej
- Materiał 13 Fragment książki o życiu Żydów w nazistowskich Niemczech; zdjęcia „ludzkich zoo”

Praca z całą klasą 1: Co tworzy naszą przynależność (część 1) (czas trwania 15 minut)

Postrzeganie i pojmowanie tego, co daje nam tożsamość narodową, jest zazwyczaj złożone i inne dla każdego człowieka. Te różnice poglądów mogą stanowić szczególne wyzwanie dla wspólnot etnicznych mieszkających w tym samym kraju. Nauczyciel z całą klasą ogląda fragment filmu (6:52 – 10:00 min.) o rosyjskiej mniejszości etnicznej mieszkającej na Łotwie. Ten fragment wprowadzi klasę w ten złożony kontekst, który uczniowie dogłębniej przeanalizują w następnym ćwiczeniu.

DOM HISTORII EUROPEJSKIEJ

https://www.youtube.com/watch?v=QGQm_OKRcLI

Źródło: Deutsche Welle

Praca w grupach 1: Co tworzy naszą przynależność (część 2) (czas trwania 15 minut)

Nauczyciel dzieli klasę na małe grupy i poleca im przeczytać fragment artykułu z materiału 10, a także wysłuchać nagrań audio. Następnie prosi uczniów, by odpowiedzieli na następujące pytania, które figurują również w materiale:

- Z jakimi najważniejszymi problemami zmagają się etniczni Rosjanie na Łotwie?
- W jaki sposób historia przyczyniła się do obecnej sytuacji w tym kraju?
- Jak zareagował łotewski rząd na tę sytuację?
- Co uczniowie mogą zaproponować, żeby rozwiązać niektóre z przedstawionych problemów?

Nauczyciel prosi grupy o przedstawienie ich odpowiedzi w dyskusji na forum klasy.

Praca z całą klasą 2: Mój język, moja tożsamość? (czas trwania 10 minut)

Do jakiego stopnia język, którym mówimy, określa nas samych? Nauczyciel organizuje na forum klasy dyskusję na temat różnorodności językowej i jej znaczenia w życiu codziennym uczniów. Czy mówią innym językiem w domu, a innym w klasie? Jak łatwa/trudna jest dla nich taka sytuacja i czy ma wpływ na ich rodziny i przyjaciół?

W uzupełnieniu tej części nauczyciel poleca uczniom sformułować pytania, które mogliby zadać członkom swoich rodzin, żeby dowiedzieć się o ich doświadczeniach związanych z różnorodnością językową. Wywiady można nagrać i odtworzyć w klasie, żeby uczniowie mogli porównać pojawiające się kwestie.

Nauczyciel może także wykorzystać przykłady z historii zawarte w materiale 11, żeby pogłębić refleksję uczniów nad związkiem języka z tożsamością. Nauczyciel ocenia, co uczniowie myślą o przykładach z historii zawartych w tym materiale – jaka jest ich opinia o różnorodności językowej w różnych krajach? Nauczyciel poleca zastanowić się nad sytuacją w kraju uczniów.

DOM HISTORII EUROPEJSKIEJ

Praca z całą klasą 3: Zdawanie testu: czy rzeczywiście przynależysz do grupy? (czas trwania 15 minut)

Czy w Twoim kraju przeprowadza się „testy z obywatelstwa” podobne do łotewskich, o których była mowa w pracy z całą klasą 1? Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że chociaż zazwyczaj „testy z obywatelstwa” są dla imigrantów, czasami – jak np. na Łotwie – są im poddawani ludzie urodzeni i wychowani w danym kraju, a pochodzący z różnych środowisk etnicznych i kulturowych. Takie testy wzbudzają wątpliwości – na ile są odpowiednie? Czy zapewniają poszanowanie różnych tożsamości? Jaki wpływ mogą mieć na współistnienie w państwach wielonarodowych i wielokulturowych?

Aby pomóc uczniom w wyciąganiu własnych wniosków, nauczyciel organizuje w klasie odegranie scenek obrazujących taki „test z obywatelstwa”. Będzie do tego potrzebny oryginalny egzemplarz testu wykorzystywany w danym kraju. Nauczyciel daje uczniom czas na zapoznanie się z testem, a potem dzieli ich na grupy. Poleca im przygotować argumenty, które uczniowie następnie będą musieli przedstawić pozostałym grupom. Do scenek należy przewidzieć role:

- urzędnika państwowego zwracającego się do imigrantów
- urzędnika państwowego zwracającego się do mniejszości etnicznej danego kraju
- imigranta zwracającego się do urzędu
- przedstawiciela mniejszości narodowej zwracającego się do urzędu

Argumenty zgromadzone przez uczniów powinny dotyczyć następujących kwestii:

- Na czym polega test?
- Dlaczego powinno się go przeprowadzać?
- Dlaczego nie powinno się go przeprowadzać?

Pod koniec zajęć nauczyciel ocenia, jak uczniowie widzą teraz możliwości oferowane przez państwo poszczególnym narodowościom.

Przykłady z historii

Aby pogłębić refleksję uczniów nad związkiem między obywatelstwem i narodowością, nauczyciel poleca im obejrzeć przykłady z materiału 12, które pokazują, że czasami pojęcia te zgodnie współistniały, a czasami się ścierały. Nauczyciel wykorzystuje poniższe wyjaśnienia i pytania, zawarte także w materiale:

- Cesarstwo austro-węgierskie było długotrwałym bytem politycznym (1867-1918) złożonym z wielu różnych narodowości i zastąpionym w końcu na początku XX w. przez nowe państwa narodowe. Jaką różnorodność kulturową i etniczną widać na kartce pocztowej z Mostaru z ok. 1900 r., a jaką na kartce pocztowej z czasów pierwszej wojny światowej?
- W byłym Związku Radzieckim propaganda służyła idei łączenia wszystkich narodowości we wspólną radziecką tożsamość. Na tym plakacie widać młodych obywateli Związku Radzieckiego o różnych korzeniach etnicznych. Jakie przesłanie ma przekazywać ten plakat? Czy sądzisz, że system polityczny może stworzyć nową tożsamość dla danego państwa i spowodować, że przystaną na nią wszyscy mieszkańcy?
- Alzacja to region w centrum Europy, leżący między Francją i Niemcami. Ma burzliwą i często tragiczną przeszłość wynikającą ze strategicznego położenia między dwoma

DOM HISTORII EUROPEJSKIEJ

mocarstwami. Jako terytorium zmieniał narodowość cztery razy przez ostatnie 150 lat. Obejrzyj film, w którym starszy mężczyzna opowiada o historii Alzacji, i zastanów się, jak kolejne zmiany wpływały na życie ludzi i poczucie przynależności.

Praca z całą klasą 4: W jaki sposób tożsamość wykorzystuje się czasami do tworzenia podziałów między ludźmi i wzbudzania nienawiści? (czas trwania 15 minut)

Nauczyciel organizuje dyskusję z uczniami na temat wykluczenia społecznego i pomaga im określić i scharakteryzować poszczególne etapy procesu wykluczenia opartego na tożsamości. Pomaga im w wizualizacji tego procesu, rysując linię łączącą kolejne etapy i przechodzącą od najniższego do najwyższego poziomu intensywności:

- odróżnienie (czyli identyfikacja „innego”)
- oddzielenie, segregacja (lub izolacja)
- dyskryminacja
- zagłada

Nauczyciel poleca uczniom znaleźć po jednym przykładzie – współczesnym i z przeszłości – dla każdego etapu. Uczniowie mogą wykorzystać omówione lub przedstawione wcześniej przykłady. Nauczyciel może także posłużyć się tylko jednym przykładem – np. zagładą europejskich Żydów przez nazistów – i wskazać konkretne działania, które były podejmowane na każdym z etapów (np. noszenie żółtej gwiazdy, getta, deportacja itp.).

Propozycje przykładów współczesnych mogą obejmować: gettoizację miast, dyskryminację Romów w niektórych państwach UE, uprzedzenia wobec gejów i lesbijek, ekstremistyczne ruchy antyimigranckie, trwające konflikty etniczne. Należy pomyśleć o przykładach wykluczenia społecznego we własnym kraju i przytoczyć je w dyskusji na forum klasy.

Nauczyciel wykorzystuje materiał 13 do przeanalizowania z uczniami niektórych źródłowych materiałów historycznych dotyczących przypadków identyfikacji, segregacji, dyskryminacji i zagłady ludzi z powodu ich tożsamości. Poleca klasie rozważyć poniższe pytania odnoszące się do tego materiału (pytania znajdują się także w materiale):

- W jaki sposób doświadczenia Rity Kahn ilustrują fakt, że tożsamość jest czasem narzucana jakiejś osobie lub grupie? Jakie są konsekwencje w takim przypadku?
- Co tworzenie „ludzkich zoo” mówi o tym, jak Europejczycy wyobrażali sobie i traktowali skolonizowane ludy?